

TÜRKİYE'DE VE DÜNYA'DA “KADININ İNSAN HAKLARI”

YRD. DOÇ. DR. SEVDA YAŞAR COŞKUN*

*“Toplumsal kalkınma kadın erkek birlikte gerçekleştirilebilir.
Kadınlarını geri bırakan toplumlar geri kalmaya mahkûmdur...”*

Ağustos 1928

Mustafa Kemal Atatürk

İnsan hakları yeryüzündeki tüm bireylerin sadece insan oldukları için sahip oldukları hakları ifade etmektedir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde de bu çerçevede cins, dil, din, siyasi, millî veya sosyal köken, servet, doğuş veya diğer herhangi bir fark gözetmeksizin, insanın insan olması nedeniyle her insan tarafından yararlanılabilen haklara “insan hakları” denmektedir.

Hukuk tarafından korunmaya değer menfaat olarak tanımlayabileceğimiz hak kavramı doğal olarak hukukun konusunu oluşturmaktadır. Her ne kadar insan hakları sadece insan olarak doğmakla kazanılan değerler olsa da, ihlal veya inkârı hâlinde hukuk sistemi tarafından güvence altına alınmak zorundadır. İnsan hakları kavramının temel özellikleri evrensellik, vazgeçilmezlik, üstünlük ve devredilmezliktir. Modern hukuk kurallarında insan haklarının bu özelliklerinin “devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve özgürlükler” olarak ifade edildiğini görmekteyiz.

* Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

16. yy.'da "Kadın insan mıdır?" tartışmasının yapılmış olması bile kadın hakları kavramının insan hakları kavramı çerçevesinde tartışılmasını zorunlu kılmaktadır.

Kadın hakları, kadınların erkeklere eşit şekilde sahip olduğu sosyoekonomik, siyasi ve yasal hakların tamamına verilen isimdir. Konunun neden kadın hakları veya insan hakları şeklinde değil de "kadının insan hakları" olarak ele alındığı şeklinde bir soru akla gelebilir. 16. yy.'da "Kadın insan mıdır?" tartışmasının yapılmış olması bile kadın hakları kavramının insan hakları kavramı çerçevesinde tartışılmasını zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla, genel insan hakları ile ilgili düzenlemelerin ayrıca özellikleri de dikkate alınarak kadın hakları tarafından tamamlanması gerekmektedir. Kadın haklarının özgünlüğü vurgulanırken yapay bir ayırmadan yola çıkılmayıp aksine, insan hakları kavramına somut bir içerik

kazandırabilmek amaçlanmaktadır. Bu nedenle, insan hakları kavramının kadın hakları kavramı ile de tamamlanması gereği doğmaktadır.

Aslında kadın haklarının insan hakları bütününden ayrı tutulması doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü zaten kadınların talep ettiği pek çok hak aslında kadınlara özgü ayrıcalıklı haklar değil; kadın-erkek, genç-yaşlı, her insanın doğuştan sahip olması gereken haklardır. Dolayısıyla söz konusu edilen haklar sadece kadınları ilgilendiren haklar olmadığı için "kadın hakları" terimi tercih edilmemiş; fakat aynı zamanda insan haklarının bütününe dâhil olmaları hasebiyle de "kadının insan hakları" olarak isimlendirilmiştir.

Demokrasi, genel olarak insan hakları ve demokratikleşme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Benzer şekilde demokratikleşme süreci ve kadının insan hakları arasında çift yönlü bir ilişki vardır. Hukukun üstünlüğü ilkesine dayalı demokratik bir toplum düzeninin kurulamadığı, şiddetin egemen olduğu, cinsiyet ayrımcılığının söz konusu olduğu bir toplumda kadının insan hakları ihlalleri elbette ki artarak varlığını sürdürecektir.

Bu bağlamda, nüfusun yarısını oluşturan, gelecekteki toplum üyelerinin temelini atan kadınların insan haklarının her türlü ayrımcılıktan arındırılarak hukuki güvence altına alınması demokratik ve çağdaş bir toplum düzeninin kurulması sürecine önemli bir katkıda bulunacaktır.

Çalışmada öncelikle kadının insan haklarına ilişkin dünyada yaşanan hukuki gelişmeler ele alınacak, daha sonra konuya ülkemiz açısından yaklaşılacaktır. Ülkemize ilişkin gelişmeler medeni hukuk, ceza hukuku, iş hukuku ve borçlar hukuku kategorileri altında inceleme konusu yapılacaktır. Konu çok yönlü

olduğundan kadının insan haklarına ilişkin böyle bir sınır çizme zorunluluğu söz konusu olmuştur.

Kadın Hakları Konusunda Dünya’da Yaşanan Hukuki Gelişmeleri¹

Kadın haklarına ilişkin ilk girişimlerin 17. yüzyılda Mary Astell, tarafından dile getirildiği görülmektedir: “Eğer bütün insanlar doğuştan özgürse, nasıl oluyor da kadınlar köle doğuyor?” sorusunu soruyordu (Mitchell 1998, s. 32.). Aydınlanma döneminde ise Wollstonecraft, kadınlara erkeklerle eşit eğitim hakkı talep ediyordu (akt. Lerner 1993).

1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Evrensel Bildirgesi’nde sözü edilen “insan ve yurttaş” kavramının kendilerini kapsamadığının bilincinde olan ve Fransız Devrimine katılan kadınlardan Olympe de Gouges 1791’de “Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirgesi”ni ilan etmiştir. Bu nedenle, “kadın cinsine yakışmayacak biçimde politika yapmaya kalkıştığı için” devrimci mahkeme tarafından giyotine gönderilmiştir (Berktaş 2004).

Kadınların, daha önce mücadelesini verdikleri hukuksal eşitlik söylem ve talepleri 19. ve 20. yüzyılda, hayatın her alanında yapılan cinsiyete dayalı ayrımcılığın kaldırılması noktasına yönelmiştir. Sırf kadın olmak herhangi bir alandan dışlanmak için gerekçe olamaz görüşünden hareketle mücadele kamusal alanda yer alma, siyasi ve sosyal alanda eşitlik taleplerine dönüşmüştür.

19. yüzyılda başlayıp 20. yüzyılda devam eden mücadele ile kadınlar, Birleşmiş Milletler’e üye ülkelerin çoğunda eşit siyasi haklar elde etmişlerdir. Yeni Zelanda’da kadınlara seçme hakkı 1893’te, seçilme hakkı 1918’de verilmiştir. Bu yasa tüm ırktan kadınları kapsamaktadır. Avusturalya’da kadınlar seçme hakkını 1902’de kazanmıştır. 1906 yılında Finlandiya kadın vatandaşlarına seçme ve seçilme hakkı tanıyan ilk Avrupa ülkesi olmuştur. Finlandiya, dünyada ilk kadın milletvekillerinin meclise girdiği ülke unvanını da taşır. 1907 yılında 19 kadın milletvekili meclise girmeyi başarmıştır.

1917’de Rusya ve eski Sovyet cumhuriyetlerinden bir kısmında da kadınlar seçme ve seçilme hakkı elde etmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri’nde 1920, Birleşik Krallık’ta tam oy hakkı 1928; Güney Afrika Cumhuriyeti’nde 1930’da beyaz ırka, 1984’te Hint ırkına, 1994’te de siyah ırka, oy hakkı tanınmıştır.

Kadınların,
daha önce
mücadelesini
verdikleri
hukuksal eşitlik
söylem ve
talepleri 19. ve
20. yüzyılda,
hayatın her
alanında yapılan
cinsiyete dayalı
ayrımcılığın
kaldırılması
noktasına
yönelmiştir.

Fransa'da 1944'te kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilirken; İtalya'da 1925'te belediye seçimlerinde 1946'da genel seçimlerde oy hakkı verilmiştir. Brezilya'da 1934'te, Filipinler'de 1937'de, Arjantin ve Meksika'da 1946'da, Japonya'da 1945'te, Çin'de 1947'de, Liberya'da 1947'de, Uganda'da 1958'de ve Nijerya'da 1960'ta kadınlar oy verme hakkına sahip oldular. İsviçre'de kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmesi 7 Şubat 1971'de gerçekleşirken İsviçre'ye bağlı Appenzell kantonunda ise 1990'ı bulmuştur. Gene de, hâlâ kadınların oy hakkına sahip olmadıkları ve çoğu da Müslüman olan bazı ülkeler vardır.

Birçok uluslararası bildirge ve belge kadın haklarını herhangi düzenleme altına almayı genel bir "insan hakları" paketi içinde ele alınıp tanındığı varsayılmıştır. Ancak, özellikle 1970'lerde bu konudaki bilinç ve duyarlılığın artmasının sonucunda Birleşmiş Milletler, 1979 yılında "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" (CEDAW), üye ülkelerin imzasına açılmıştır. Böylece, uluslararası hukukta, var olan insan hakları belgelerinin, kadınların sorunlarını tam olarak kapsamadığı ve bu konuda özel düzenlemelere ve önlemlere gereksinim bulunduğu kabul edilmiş oldu ve "kadının insan hakları" kavramı, uluslararası hukuk belgelerinde giderek daha fazla yer almaya başladı. Ne var ki, bütün insan hakları sözleşmeleri arasında, CEDAW, en fazla çekince konmuş belgedir. (Çekince koyan ülkeler arasında Türkiye de vardır.) Ayrıca, çok sayıda ülke, daha başından, sözleşmeyi imzalamaya bile yanaşmamışlardır. Üstelik devletler, CEDAW sözü konusu olduğunda çekincelerinin sözleşme ile uyumlu olup olmadığını kendileri belirleyeceklerdir. CEDAW'a çekince koyan devletler sadece İslam ülkelerinden ibaret de değildi. Belçika'dan Brezilya'ya, Kanada'dan Tayland'a ve Türkiye'ye dek uzanan bir yelpaze içinde, çeşitli devletler, çekinceler koymuşlardı.

Kadınların insan haklarının tanınması yönünde bir diğer önemli adım 1993 yılındaki Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı olmuştur. Konferansta özellikle, kadın hakları ile dinsel aşırılık arasında oluşan/oluşabilecek olan karşıtlığa dikkat çekilmiştir. Viyana Eylem Programı ayrıca, 1979 Sözleşmesi'nin en zayıf taraflarından biri olan, devletlerin koyduğu çekincelerin kaldırılmasını ve uygulamanın sürekli gözden geçirilmesini tavsiye etmiştir. Viyana Konferansında "kadınların bütün insan haklarından tam ve eşit olarak yararlanmalarını sağlamanın" hükümetlerin ve BM'nin öncelikli görevleri arasında olduğunu da belirtilmiştir. 1993'te BM Genel Kurulu, Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi'ni kabul ederek önemli bir adım daha atmıştır.

1994'te Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'na kadına yönelik şiddet konusunda özel bir raportör atanması ve kadın haklarının Birleşmiş Milletler İnsan Hakları mekanizmaları içine dahil edilmesi kararlaştırılmıştır.

1995'te Pekin'de yer alan 4. Birleşmiş Milletler Kadın Konferansında ise, kadın hakları insan haklarının ayrılmaz ama özgül bir parçası kabul edilmiş, aynı zamanda da kadınların insan haklarını uluslararası hukukun ve idari mekanizmanın bir parçası hâline getirme yolunda önemli bir adım atılmıştır. Süreç, 2000'de New York'ta yapılan Pekin+5 Birleşmiş Milletler Özel Oturumuyla devam etmiştir.

Buraya kadar ele aldığımız gelişmeler önemli kazanımlardır; ancak kadınların insan haklarına ilişkin ihlaller dünyanın dört bir yanında sürmektedir. Kadınlara yönelik insan hakları ihlallerinin durdurulabilmesi için, cinsiyet ayrımcılıkları yasalardan ayıklanmalı ve kadın hakları insan hakları olarak kabul edilmelidir. Siyasi iktidar, kadınlara yönelik saldırıları durdurmak için gerekli önlemleri almalıdır. Her devletin, kendi sınırları içinde yer alan kadın hakları ihlallerine müdahale etme ve başka ülkelerde bu tür ihlalleri yapan güçlerle işbirliği yapmama sorumluluğu vardır.

Kadın Hakları Konusunda Türkiye'de Yaşanan Hukuki Gelişmeler

Ülkemizde kadın hakları konusunda mücadele Batı'dakine benzeyen fakat yine de önemli farklılıklar taşıyan bir süreçtir. Osmanlı toplumunda, şeriat hukukunun etkisiyle kadınlar aleyhine eşitsizlik kurumsallaşmış durumdadır fakat kadınlar, hukukun ve göreneklerin sınırları içinde olsa bile, zevcelik ve annelik rolleri sayesinde otorite ve etki alanına sahiptirler.

Bu bağlamda, 1917'de yürürlüğe giren Hukuk-u Aile Kararnamesine kadar önemli bir hukuki iyileşme olmamıştır. Bu kararname, evliliği yasal bir çerçeveye bağlamış ve kadınlara boşanma hakkı tanımıştır. Ayrıca, "çok karılı" evliliği, ilk eşin rızasına bağlayarak bir ölçüde sınırlandırmıştır.

Tanzimat sonrasında başlayan yenileşme hareketinin bir parçası olan eğitimde iyileştirme girişimleri kadınları da etkilemiştir. 1862'de ilk Kız Rüştîyesi ve 1869'da kızlar için zorunlu Sıbyan Mektepleri, 1870'te Kız Öğretmen Okulu açılmıştır. Bu dönem kadın konusunda aydın çevrelerde, gazete ve dergilerde yoğun tartışmaların başladığı bir dönem olmuştur (Çakır 1991).

Vurgulamak gerekir ki bu dönemde erkek aydınlar, kadın eğitiminin gerekliliğini savunmuşlardır. Söz konusu dönemde millî bilincin gelişmesi bu konunun milliyetçi söyleme dâhil edilmesini sağlamıştır (Toprak 2000).

II. Meşrutiyet, döneminde var olan göreceli özgürlük ortamından kadınlar da paylarını almışlar ve kadın dernekleri kurmuşlardır. Peş peşe yaşanan I ve II. Balkan Savaşlarının, sonra da I. Dünya Savaşı'nın bir sonucu olarak giderek artan sayıda kadın çalışma hayatına girmiştir. Bu arada kız okullarının da ilk mezunlarını vermesiyle okumuş ve aydın kadınların sayısında önemli bir artış meydana gelmiştir. Kadınlar, ağır savaş koşullarında, giderek parçalanmakta olan

Kadınlar, ağır savaş koşullarında, giderek parçalanmakta olan imparatorluğun içinde bulunduğu durumun da etkisiyle millî düşüncelerin ve çıkarların bilincinde bireyler hâline gelmişlerdir.

imparatorluğun içinde bulunduğu durumun da etkisiyle millî düşüncelerin ve çıkarların bilincinde bireyler hâline gelmişlerdir. Vurgulanması gereken nokta, ülkemizde kadın haklarının gelişmesinin Türk Milliyetçiliğinin gelişmesine paralel bir süreç izlediği; Osmanlı, daha sonra da erken Cumhuriyet dönemi kadın hareketinin itici gücünün Türk Milliyetçiliği düşüncesi olduğudur.

Osmanlı kadınlarının statüsü, 1919-23 yıllarında verilen İstiklal Savaşı sırasında daha da yükselmiştir. Savaş, hem erkeklerin askere alınması dolayısıyla onların görevlerini kadınların devralması, hem de erkeklerle omuz omuz savaşmış olmaları nedeniyle, önemli rol değişimlerine yol açmıştır. İstanbul'un işgali sırasında kadınlar, halkı işgal güçlerine karşı harekete geçirmek için direniş gösterileri ve mitingler düzenlemişlerdir.

Anadolu'da ise Millî Müdafaa için Kadın Cemiyeti kurulmuş, 1918'de, Kurtuluş Savaşına

katılan bütün güçleri bir araya getirip seferber etmek için oluşturulan Millî Kongre'ye katılan 51 örgütün 16'sı, çeşitli amaçlarla kurulmuş olan kadın örgütleridir. Kadınlar, yer yer, Kurtuluş Savaşına fiilen de katılmışlardır.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte, Türk kadını için yeni bir dönem başlamıştır. Kadınlar için medeni ve siyasal haklar gündeme gelmiş, savaş sonrasının ekonomik koşulları ve erkek nüfustaki azalma, kadınların ekonomik ve kamusal yaşama katılmalarını sağlamıştır. Kadının eğitimi ve meslek sahibi olması, bir devlet politikası olarak benimsenmiştir.

4 Ekim 1926'da Medeni Kanun'un kabul edilmesi, ailenin laikleşmesini getirmiş ve erkeğin çok eşliliğini yasaklamış, resmi nikâhı zorunlu kılmış, ana ve babanın her ikisine de çocuklar üzerinde velayet hakkı vererek ve mirasta eşitliği sağlayarak, kadının toplumsal statüsünde önemli iyileştirmeler yapmıştır. Bu dönemde kadın hakları bağlamında son derece modern gelişmeler olarak kabul edilebilecek olan bu değişimler elbetteki yeterli olmamıştır.

Yeni Medeni Kanun, kadınları millî devletin eşit bireyleri olarak kabul eden anlayışa aykırı bir şekilde aile reisliği ve aile bakım yükümlülüğü, soyadı, ikametgâhın seçimi, konut, evlilik birliğinin temsili ve hukuki işlemler, mal rejimi, velayet, boşanma ve miras konularında eşitliği erkek lehine bozan hükümler içermiştir. 1980 sonrası özellikle uluslararası sözleşmelere uyum gereksinmesiyle,

Medeni Kanun'da eşitlik ve ayrımcılığın kaldırılması yönünde bazı değişiklikler yapılmış en son 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

1924 yılında yürürlüğe konulan Tevhid-i Tedrisat Kanunu kadın nüfusa ilkokul, ortaokul ve yüksekokul öğreniminin yolu açılarak cinsiyet ayrımı gözetilmeden eğitimde eşitlik olanağı yaratılmıştır.

3 Nisan 1930 gün ve 1580 sayılı yasayla Türk kadınının önce belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. 26 Ekim 1933 gün ve 2349 sayılı kanunla da kadınlar köy ihtiyar heyetlerine ve muhtarlığa seçme ve seçilme haklarını elde etmişlerdir. Daha sonra 1934 tarihli ve 2599 sayılı yasayla milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. 1935 yılında yapılan ilk genel seçimde de 18 kadın milletvekili Türkiye Büyük Millet Meclisine girmiştir.

1985 yılında Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığı Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) Türkiye tarafından onaylanmıştır. İmzalanan CEDAW Sözleşmesinin 18. maddesi uyarınca; taraf devletler, her dört yılda bir dönemsel ülke raporlarını CEDAW Komitesine sunmak zorundadırlar. Türkiye bu zorunluluk kapsamında ilk raporunu 1990, İkinci ve Üçüncü Birleştirilmiş Raporunu 1997 yılında, Birleştirilmiş Dördüncü ve Beşinci Dönemsel Ülke Raporunu 2005 yılında sunmuş ve savunmuştur. 6. Dönemsel Ülke Raporu'nun hazırlıklarını tamamlayan KSGM, söz konusu Raporu 2008 yılı içerisinde CEDAW Komitesi'ne sunmuş, 2010 Temmuz'da da Raporu CEDAW Komitesi'nde savunmuştur. CEDAW Sözleşmesi'ne ilişkin olarak hazırlanan İhtiyari Protokol ise Türkiye tarafından 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylanmış, 29 Ocak 2003 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. İmzalanan İhtiyari Protokol ile taraf devletlerin CEDAW Sözleşmesini ihlal etmeleri durumunda, kişilere ve gruplara CEDAW Komitesine başvuru hakkı tanınmaktadır. Protokol ile ayrıca uygulamaları denetlemek üzere Komiteye yapılacak şikâyetleri kabul etme ve inceleme yetkisi tanınmaktadır.

Yakın dönemde gerçekleşen bir diğer önemli gelişme ise Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 7 Nisan 2011 tarihinde kabul ettiği "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi"dir. Söz konusu Sözleşme bu alanda yasal çerçeve oluşturan ve uluslararası bağlayıcılığa sahip ilk düzenleme olması açısından önemlidir. Ayrıca Sözleşme, fiziksel, cinsel, psikolojik şiddetin yanı sıra, zorla evlendirme ve kadın cinsel organlarının kesilmesi gibi farklı şiddet türlerini tanımlamakta ve bunlara yaptırımlar getirmektedir. Türkiye'nin de imzaladığı Sözleşme, 10- 11 Mayıs 2011 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen 121. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Toplantısında üye ülkelerin imzasına açılmıştır. Sözleşmenin onaylanmasının uygun bulunduğu dair Kanun 25 Kasım 2011 tarihinde Türkiye Büyük Millet

Meclisi'nde kabul edilerek 29 Kasım 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Böylece Türkiye, Avrupa Konseyi'nin ilgili sözleşmesini ilk onaylayan ülke olmuştur.

1990 yılında Devlet Bakanlıklarından biri Kadından ve Aileden Sorumlu olarak görevlendirilmiştir. 4. Dünya Kadın Konferansında Pekin Sonuç Bildirgesi çekincesiz olarak kabul edilmiş ve kadın okuryazarlığının % 100'e çıkarılması taahhüt edilmiştir.

Beş Yıllık Kalkınma Planları çerçevesinde kadın politikaları geliştirmek amacıyla ulusal mekanizma olarak Başbakanlığa bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Üniversiteler bünyesinde Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri açılmış ve yüksek lisans eğitimi verilen Ana Bilim Dalları kurulmuştur.

İllerde Valilik bünyesinde Kadın Birimleri Barolarda Kadın Hakları Komisyonları kurulmuş Kadınların, Vali, Kaymakam, Emniyet Müdürü olarak karar mekanizmalarında yer almalarının yasal altyapısı oluşturulmuştur. Devlet İstatistik Enstitüsü Kadın İstatistiklerini ayrı bir başlık olarak yayınlamaya başlamıştır. Devlet eliyle Kadın Sığınma Evleri açılmıştır. Kadın hakları konusunda çalışan kuruluşların işbirliği güçlendirilmiştir. Örneğin Türkiye Baroları Kadın Hakları Komisyonları (TÜBAKKOM) ve İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği (İKKB) kurulmuştur. İlk kez Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesinde "Kadın Hukuku" ders olarak okutulmaya başlanmıştır.

2002 BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi'nin taraf devletlerce fiili olarak yaşama geçirilmesini ve etkin denetimi sağlamak üzere kabul edilen İhtiyari Protokol 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylanmıştır. 30.1.2003 tarihinde ise Birleşmiş Milletler İnsan Ticaretinin - Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Cezalandırılmasına İlişkin Protokol onaylanmıştır.

Türk Medeni Kanunu İle Kadınlara Sağlanan Haklar

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, 1926 tarihli eski Medeni Kanuna göre kadın hakları konusunda uluslararası sözleşmelerin öngördüğü iyileştirmeleri yapmıştır.

"Aile reisi kocadır." hükmü değiştirilerek "Evlilik birliğini eşler beraber yönetirler." hükmü getirilmiştir. Eski Kanunda evlilik birliğini temsil hakkı, bazı hâller dışında kocaya ait iken, yeni Türk Medeni Kanununda evlilik birliğinin temsili eşlerin her ikisine verilmiştir. Evin seçimini kocanın yapacağı hükmü değiştirilerek, eşlerin oturacakları evi birlikte seçecekleri hükmü getirilmiştir.

Kadına önceki soyadını kocasının soyadından önce gelmek üzere kullanabilme hakkı veren ve 1997 yılında yapılan değişiklik yeni yasada aynen benimsenmiştir. Eski Medeni Kanunda yer alan eşlerin, çocukların velayetini birlikte kullanacağı,

anlaşmazlık hâlinde ise babanın oyunun üstün olacağı hükmü değiştirilerek, eşlerin velayeti birlikte kullanacakları hükmü getirilmiştir.

Yeni Medeni Kanunda eşlerden birinin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda olmadığı hükmü getirilmiştir. Bu düzenlemeyle eşler mesleklerini diğer eşten izin almadan sürdürebileceklerdir. Yeni Kanun, vesayeti kabul yükümlülüğünü sadece erkek ve koca için öngören maddeyi kadın -erkek eşitliğini zedelediği için tamamen kaldırmıştır.

Yeni Kanun mirasın paylaşımında, tereke malları arasında yer alan ve ekonomik bütünlüğü bozulmaması gereken tarımsal taşınmazların hangi mirasçıya özümleneceği konusunda erkek çocuklara kızlara nazaran öncelik tanıyan eski hükme yer vermemiştir.

Eski Medeni Kanuna göre diğer rejimlerden biri seçilmemişse geçerli olan kanuni mal rejimi “mal ayrılığı” iken, Yeni Kanunda “edinilmiş mallara katılma rejimi” getirilmiştir. Her eşin kendi adına kayıtlı mallara sahip olması esasına dayanan mal ayrılığı rejimi yerine, yeni mal rejimine göre evlilik birliğinin kurulmasından sonra her eşin karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değerlerini (edinilmiş mallar) evliliğin sona ermesi ile eşler eşit olarak paylaşır. Eski Medeni Kanuna göre evin ve çocukların geçimi kocaya ait iken, Yeni Medeni Kanunda, “Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıklarıyla birlikte katılırlar.” şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Yeni Kanun ile evlenme yaşı kadın ve erkek için eşitlenerek yükseltilmiş ve 17 yaşını doldurma şartı getirilmiştir. Ancak hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir.

Daha önce evlenme için müracaat yeri erkeğin oturduğu yerin evlendirme memurluğu iken Yeni Kanunda kadın veya erkeğin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğu olarak düzenlenmiştir.

Yeni Kanunda, boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkili kılınmıştır. Kanunda getirilen önemli bir düzenleme de tarafların talepleri ile boşanma davalarının gizli celse ile yapılabilecek olmasıdır.

Bir başka değişiklik sağ kalan eşin ölen eşine ait olan, birlikte yaşadıkları konut üzerinde, kendisine katılma alacağına mahsup edilmek, yetmez ise bedel eklenmek suretiyle intifa ya da oturma hakkının tanınmasını isteyebilmesidir.

Yine mirasın paylaşımında haklı sebeplerin varlığı halinde, sağ kalan eşin veya miras bırakanın diğer yasal mirasçılarının birinin istemi üzerine mülkiyet yerine intifa veya oturma hakkı tanınması imkânı da getirilmektedir.

Aile konutu ile ilgili yapılan düzenlemede, eşlerden birinin diğersinin açık rızası olmadan aile konutu üzerindeki tasarruflarına sınırlandırma getirilmesidir. Kiralık bir konut bile olsa diğere eşin rızası olmadan kira akdi fesih edilemez.

Yeni Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girmesi ile birlikte Aile Mahkemelerinin kurulması konusu gündeme gelmiş ve hazırlanan “Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun” 9 Ocak 2003 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Bu Kanun ile Aile Hukukundan doğan dava ve işlerin Aile Mahkemeleri tarafından görülmesi ve adli yargıda görevli, evli, çocuk sahibi, 30 yaşını doldurmuş ve tercihen Aile Hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış olan hâkimlerin görevlendirilmesi sağlanmıştır.

Bu Mahkemeler, Aile Hukukunu ilgilendiren davaların yanı sıra Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun uygulanmasından doğan davalara da bakmaktadır. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacını taşıyan ve Türkiye’de aile içi şiddet kavramının ilk kez hukuksal bir metinde tanımlanmasını sağlayan 1998 tarihli 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’da 2007 yılında değişikliğe gidilerek, Kanun’un kapsamı genişletilmiştir. Kanun’un uygulanmasına dair Yönetmelik ise 2008 yılında yürürlüğe girmiştir. Uygulamada yaşanan sorunları çözmek amacıyla yeni bir Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hazırlanmış ve 20 Mart 2012 tarih ve 28239 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türk Ceza Kanunu İle Kadınlara Sağlanan Haklar

1 Haziran 2005’te yürürlüğe giren Yeni Türk Ceza Kanunu ile kadınlara karşı ayrımcılık içeren maddeler kaldırılmıştır. Yürürlükten kalkmış olan TCK; kadının vücut bütünlüğüne yönelik tecavüz ve taciz gibi cinsel şiddet içeren suçları, “Topluma Karşı Suçlar” başlığı altında ele alıyordu. Yeni TCK, cinsel suçlarda korunması gereken değer, öncelikle bir insan olarak kadının kendisi ve onun vücut bütünlüğü olduğunu kabul ederek “Kişilere Karşı Suçlar” ana başlığı altına almıştır. (TCK:102-105)

Yeni TCK, “Cinsel Dokunulmazlığı”, kişilerin vücudu üzerinde, rızaları dışında cinsel davranışlarda bulunularak beden bütünlüklerinin ihlali olarak tanımlamaktadır. “Yeni TCK’nın, ‘bireyin vücut bütünlüğünü koruma’ amacını birinci sıraya almış olması nedeni ile cinsel davranışlarla, bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal eden kişi cezalandırılmaktadır.” Cinsel saldırı suçlarının oluşabilmesi için aranan önemli koşul, bu suçu oluşturan eylemlerin, mağdurların isteği dışında ve zorla ya da aldatma ile gerçekleştirilmiş olmasıdır. (TCK:102-103)

Cinsel saldırı fiilleri; beden ve ruh bakımından kendisini savunamayacak kişiye

karşı, kamu görevi ya da hizmet ilişkisinin sağladığı gücü kötüye kullanarak, 3. derece dâhil kan ve kayın hısımlığı ilişkisi olan kişiye karşı, silahla veya birden çok kişi tarafından birlikte işlenirse, eylemciye verilecek ceza yarı oranında artırılır.

TCK, cinsel saldırı eyleminin, evlilik birliği içinde gerçekleşmesi hâlini şikâyete bağlı bir suç olarak kabul etmiştir. Yasa, evlilik içerisindeki cinsel birlikteliğin de rıza dışında gerçekleştirilmesini suç saymaktadır. (TCK:102/2)

Cinsel taciz, bir kimsenin, vücut dokunulmazlığının ihlali niteliği taşımayan cinsel davranışlarla gerçekleştirilir. Bir kimseyi, cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine ceza verilmektedir. Yeni yasa, işyerinde cinsel taciz eylemini, bu eylemin, nitelikli hâli olarak tanımlamıştır. Yasamız, çalışma yaşamı içinde bulunan bir kişinin, işyerinde, hiyerarşi ve hizmet ilişkisinin yarattığı güçten ya da aynı iş yerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanarak, diğer çalışana cinsel tacizde bulunması halinde verilecek cezanın yarı oranında artırılmasını emretmektedir. (TCK:105/2)

Yeni yasal düzenlemeyle, cinsel suçlar karşısında, evli kadın ile kızları farklı korumaya alan düzenlemelerden vazgeçilmiştir. Yine, tecavüze uğrayan genç kızların tecavüzcüsü ile evlenmesi hâlinde tecavüz edenin cezadan kurtarılmasına olanak sağlayan hukuka aykırı düzenleme kaldırılmıştır.

Yeni yasada “Bekâret Kontrolü” deyiminin yerine “genital muayene” terimi kullanılmıştır. Ancak bir suçun araştırılmasına bağlı olmak koşulu ile ve yargıç ya da savcı kararı ile bu tür muayene gerçekleştirilebilecektir. Yetkili hâkim ve savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi böyle bir karar olmaksızın yapan eylemci cezalandırılacaktır. (TCK: 287) Fakat bulaşıcı hastalıklar nedeni ile kamu sağlığını korumak amacı ile kanun ve tüzüklerde öngörülen hükümlere uygun olarak yapılan muayeneler için bu madde hükmü uygulanmayacaktır.

Bu tür muayeneler için mağdurun rızası aranmamıştır. Bir suçun araştırılması hâli dahi olsa, bireyin beden bütünlüğüne müdahalenin onun iznine bağlı olması gereklidir. İnsan haklarına uygun bir koruma ancak, bu müdahaleye bireyin onayı ile mümkündür.

Yeni TCK’da, evlilik dışı dünyaya gelen çocuğun annesi tarafından namus kurtarma gerekçesi ile öldürülmesi eylemine ceza indirimini getiren bir düzenleme artık yoktur. Yeni TCK; insan yaşamını, korunacak en yüksek değer olarak kabul etmekte ve namus kavramının yaşama hakkının üzerinde tutulmasını reddetmektedir.

Namus cinayetleri nitelikli adam öldürme fiili olarak tanımlanmış yeni TCK’de “töre cinayetleri” olarak nitelendirip, yasa metnine alınmış ve müebbet hapis cezasıyla cezalandırılmıştır.

Ayrıca yeni TCK, 29. maddesinde, daha önce ceza indirimine olanak sağlayan “Haksız Tahrik” maddesini yeniden düzenlemiştir. Buna göre, ‘haksız tahrikin kabulü

için, hiddet ve şiddetli eylemin haksız bir fiil sonucu ortaya çıkması ve doğrudan haksız fiil eylemcisine yönelik olması aranmaktadır. Örneğin, tecavüz sonucu hamile kalmış bir kız kardeşini öldüren fail, ceza indiriminden yararlanamayacaktır.

TCK'nın 86. ve 87. maddelerinde, bir başka kişiye karşı kasıtlı olarak, zarar veren, onun sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişinin cezalandırılacağı belirtilmektedir. Bu fiil, "üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı" yapılmışsa ceza, artırılabılır. Şayet kasten yaralama, gebe bir kadına karşı işlenir de çocuğun vaktinden önce doğmasına neden olursa ya da sürekli bir bedensel zaafa yol açarsa veya yaşam tehlikesi yaratırsa verilecek ceza bir kat artırılabılır. Gebe kadının çocuğunun düşmesine neden olursa, verilecek ceza iki kat artırılabılır.

Yeni TCK'nın 94. Maddesi'nde işkence suçunun çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı işlenmesi hâlinde, 8 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası verileceği düzenlemesine yer verilmiştir.

Eziyet fiilinin, çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı, üstsoy veya altsoya, babalık veya analığa veya eşe karşı işlenmesi hâlinde, kişi hakkında hapis cezası arttırılarak verilecektir.

TCK'nın 99. 100. ve 102. Maddelerinde, rızası olmaksızın bir kadının çocuğunu düşürten kişinin cezalandırılacağı belirtilmektedir. Rızası olmaksızın bir kadının çocuğunu düşürten kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Fiil, kadının beden veya ruh sağlığı bakımından bir zarara uğramasına neden olmuşsa, kişi altı yıldan on iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır; fiilin kadının ölümüne neden olması hâlinde, on beş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Rızaya dayalı olarak çocuğun aldırılması, gebelik süresinin 10 haftadan az olması koşuluna bağlıdır. Bu durumda, çocuğun düşürtülmesine rıza gösteren kadın ve çocuğu düşürten kişi ayrı ayrı ceza alır. Bu eylem nedeniyle, kadının beden ve ruh sağlığında zarar ortaya çıkmışsa ceza arttırılır.

Bir erkek ya da kadını rızası olmaksızın kısırlaştırıran kimseye üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir. Bu eylem kısırlaştırma işlemi yapma yetkisi olmayan bir kişi tarafından yapılırsa bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

TCK'nın 109. Maddesinde "Bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitme veya bir yerde kalma özgürlüğünden yoksun bırakan kişiye" ceza verilmektedir. Bu eylem sırasında, cebir, tehdit veya hile kullanılması hâlinde ceza miktarı arttırılır. Bu suçun; silahla, üstsoy, altsoy, eşe karşı ya da çocuğa veya kendini savunamayacak durumda olan kişiye karşı işlenmesi hâlinde de arttırılarak ceza uygulanacaktır.

TCK md. 227 düzenlemesi uyarınca çocuğun ya da bireyin fuhşa teşvik edilmesi, bunun yolunun kolaylaştırılması, fuhşa aracılık edilmesi, bu amaçla yer temin

edilmesi, fuhuş amacıyla ülkeye insan sokulması ya da ülke dışına insan çıkarılması fiillerini işleyenler dört yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Eş, üstsoy, kayın üstsoy, kardeş, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler ya da kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuzu kötüye kullananlar gerçekleştirirse verilecek ceza yarı oranında artırılabacaktır.

Evli olmasına rağmen başkasıyla evlenme işlemi yaptıran ya da kendisi evli olmamakla birlikte evli olduğunu bildiği kişiyle evlilik işlemi yaptıran kişilere hapis cezası verilmektedir. Gerçek kimliğini saklayarak başkasıyla evlenen kişi hakkında ise, hapis cezası verilmektedir. Aralarında evlenme akdi ya da resmi nikâh olmaksızın evlenmenin dinsel törenini yaptıranlar ve yapanlar hakkında da hapis cezası verilecektir.

TCK, 4320 Sayılı Ailenin Korunması Yasası ile bir denklik sağlayarak aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birisine karşı kötü davranışta bulunan kişiyi hapis cezasıyla cezalandırmaktadır.

Aile birliği, aile bireylerine, karşılıklı olarak bakım, eğitim, destek olma yükümlülüğünü getirmektedir. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyenler, şikâyet üzerine 1 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar. Kocanın hamile olan eşini, ya da bir kadınla sürekli birlikte yaşayan erkeğin kendisinden gebe kalmış olan kadını çaresiz durumda terk etmesi halinde de, ceza yaptırımı bulunmaktadır.

Kadın ve çocuk ticareti ile mücadele için düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan bu düzenlemelerde milletlerarası sözleşmelerden doğan yükümlülükler göz önünde tutulmuştur. Yeni TCK'da ayrımcılık suçu düzenlenerek insanlar arasında yürürlükteki kanun ve nizamların izin vermediği ayrımlar yapılarak bazı kişilerin hukukun sağladığı imkânlardan yoksun hâle getirilmeleri cezalandırılmıştır.

4857 Sayılı İş Kanunu İle Kadınlara Sağlanan Haklar

10 Haziran 2003 tarihinde yürürlüğe giren Yeni İş Kanununun getirdiği en önemli ilerleme işveren-işçi ilişkisinde cinsiyet dâhil hiçbir nedenle temel insan hakları bakımından ayırım yapılamayacağıdır. İş sözleşmesinin yapılmasında, uygulanmasında ve sona erdirilmesinde cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı farklı işlem yapılamayacağı; cinsiyet nedeniyle eşit değerde iş için daha düşük ücret verilemeyeceği; cinsiyet, medeni hâl ve aile yükümlülükleri, hamilelik ve doğumun iş akdinin feshi için geçerli sebep oluşturamayacağı; işyerinde işçinin, işveren, diğer bir işçi veya üçüncü kişiler tarafından cinsel tacize uğraması ve bu durumu işverene bildirmesine rağmen gerekli önlemlerin alınmaması hâlinde işçinin haklı nedenle işi derhal fesih hakkına sahip olduğuna ilişkin hükme bağlanmıştır.

Çalışırken evlenen kadının evlilik tarihinden itibaren bir yıl içinde isterse kıdem

tazminatını alarak işten ayrılma hakkı vardır.

Kadın çalışanlara verilen ücretli doğum izin sürelerinin artırılmasına ilişkin hüküm Kanunda yer almıştır.

Gebe, yeni doğum yapmış ve emziren işçilerin günde 7.5 saatten fazla çalıştırılmaları yasaktır. Bu durumda olan işçilere fazla çalışma da yaptırılamaz.

Kadın işçiler doğumdan önce sekiz ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam on altı haftalık süre için çalıştırılmazlar. Çoğul gebelik hâlinde doğumdan önce çalıştırılmayacak sekiz haftalık süreye iki hafta süre eklenir. Ancak, sağlık durumu uygun olduğu takdirde, doktorun onayı ile kadın işçi isterse doğumdan önceki üç haftaya kadar işyerinde çalışabilir. Bu durumda, kadın işçinin çalıştığı süreler doğum sonrası sürelerle eklenir. Kadın işçinin erken doğum yapması halinde ise doğumdan önce kullanamadığı çalıştırılmayacak süreler, doğum sonrası sürelerle eklenir.

Hamilelik süresince kadın işçiye periyodik kontroller için ücretli izin verilir. Hekim raporuyla gerekli görüldüğü takdirde, hamile kadın işçi sağlığına uygun daha hafif işlerde çalıştırılır. Bu hâlde işçinin ücretinde bir indirim yapılmaz. Bunun için hastaneden hekim raporu gerekmektedir.

İsteği hâlinde kadın işçiye, 16 haftalık sürenin tamamlanmasından veya çoğul gebelik halinde 18 haftalık süreden sonra 6 aya kadar ücretsiz izin verilir. Bu süre, yıllık ücretli izin hakkının hesabında dikkate alınmaz.

4857 Sayılı İş Kanununun 74. maddesinde süt izni ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Kadın çalışanlara 1 yaşından küçük çocuklarını emzirebilmeleri için her gün 1,5 saat süt izni verilmektedir. Bu süre günlük çalışma süresinden sayılır. Bu süreyi nasıl kullanacağını çalışan kadın kendisi belirler. Süreyi hangi saatler arasında kullanıp kaçta böleceği kendisine bağlıdır. Süt izni günlük olarak bebeğin sağlığı düşünülerek verilmiş bir izindir. Süt izninin haftalık ya da aylık olarak kullandırılması yasaya aykırıdır, süt izninin kanuna uygun olarak kullandırılmaması hâlinde cezai yaptırım uygulanmaz. Böyle bir hâlde kadın çalışan 4857 sayılı İş Kanunu'nun 24.maddesine göre iş sözleşmesini kendisi fesih edebilir. Fesih nedeni haklı olduğu takdirde çalışan işverenden kıdem tazminatı ile birlikte ücret ve benzer birçok haklarını talep edebilir.

5510 sayılı kanunun 2007 yılında kabul edilen hâlinde, her doğan çocuğa 6 ay boyunca hak sahibi olmak şartı ve asgari ücretin üçte biri kadar olmak üzere süt parası verileceği ibaresi yer almaktaydı. 2009 yılının ilk haftasında yayımlanan kararla süt parası yerine 70 TL olarak kabul edilmiştir.

4857 Sayılı İş Kanunu'na göre 50 ve üzeri işçinin çalıştığı her işyerinde emzirme odası ve kreş olması zorunludur.

Yasaya göre işveren geçerli bir sebep göstermeden ve bu sebebi kanıtlamadan

hamile bir kadını işten çıkartmışsa ağırlaştırılmış tazminat cezasına çarptırılır. Dört aylık maaşı dört aya kadar çalışmadığı sürenin maaşı ve kıdem tazminatının toplamını işçisine ödemesi gerekir. Ancak bu 30'dan fazla kişinin çalıştığı işyerleri için geçerlidir. İşverenler çalışan sayılarını 29 göstererek kanunun bu düzenlemesinden kurtuluyorlar.

İşveren hamile işçiyi işten çıkartmayıp süt izni gibi yasal haklarını kullanmada sorun çıkartıyorsa Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na durumu bildirmek gerekiyor. İşçi, iddialarını kanıtlanırsa işveren para cezası ile cezalandırılır.

18 yaşından büyük kadınlardan; mesleki yeterlik belgesi sahipleri için kırk sekiz ay süreyle, sigorta primleri işsizlik sigortası fonundan karşılanacaktır. Mesleki ve teknik eğitim veren orta veya yükseköğretim veya Türkiye İş Kurumunca düzenlenen işgücü yetiştirme kurslarını bitirenler için otuz altı ay süreyle, sigorta primleri işsizlik sigortası fonundan karşılanacaktır.

7 Mart 2010 tarihli "Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik"te çok sayıda iş ağır ve tehlikeli iş olmaktan çıkarılarak kadın ve gençlerin istihdamına ilişkin sınırlamalar kaldırılmıştır. Böylece bazı işler yalnızca erkek işi olmaktan çıkarılmıştır.

Devlet Memurları Kanunu İle Kadınlara Sağlanan Haklar

2011 yılında 6111 sayılı yasa ile yapılan düzenlemeler şunlardır. Kadın memurlara; tabip raporunda belirtilmesi hâlinde hamileliğin yirmi dördüncü haftasından önce ve her hâlde hamileliğin yirmi dördüncü haftasından itibaren ve doğumdan sonraki bir yıl süreyle gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemez. Özürlü memurlara da isteği dışında gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemez.

Doğumdan önce ve doğumdan sonra Sekizer hafta olmak üzere 16 haftalık "aylıklı izin" kavramı değiştirilerek "analık izni" olarak adlandırılmıştır. Doğumun erken gerçekleşmesi sebebiyle, doğum öncesi analık izninin kullanılmayan bölümü de doğum sonrası analık izni süresine ilave edilir. Doğumda veya doğum sonrasında analık izni kullanılırken annenin ölümü hâlinde, isteği üzerine memur olan babaya anne için öngörülen süre kadar izin verilir

Memurun eşinin doğum yapması hâlinde, isteği üzerine on gün babalık izni verilir

Süt izni süreleri yeniden düzenlemiştir. Kadın memura, çocuğunu emzirmesi için doğum sonrası analık izni süresinin bitim tarihinden itibaren ilk altı ayda günde üç saat, ikinci altı ayda günde bir buçuk saat süt izni verilir. Süt izninin hangi saatler arasında ve günde kaç kez kullanılacağı hususunda, kadın memurun tercihi esastır.

Doğum yapan memura, doğum sonrası analık izni süresinin bitiminden; eşi doğum yapan memura ise, doğum tarihinden itibaren istekleri üzerine yirmi dört

Kadın hakları, kadınların erkeklere eşit şekilde sahip olduğu sosyoekonomik, siyasi ve yasal hakların tamamına verilen isimdir. Kadının insan hakları, insan hakları kavramının kadın hakları kavramı ile de tamamlanması gereğinden doğmaktadır.

aya kadar aylıksız izin verilir.

Üç yaşını doldurmamış bir çocuğu eşiyile birlikte veya münferit olarak evlat edinen memurlar ile memur olmayan eşin münferit olarak evlat edinmesi hâlinde memur olan eşlerine, çocuğun ana ve babasının rızasının kesinleştiği tarihten veya vesayet dairelerinin izin verme tarihinden itibaren, istekleri üzerine yirmi dört aya kadar aylıksız izin verilir. Evlat edinen her iki eşin memur olması durumunda bu süre, eşlerin talebi üzerine yirmi dört aylık süreyi geçmeyecek şekilde, birbirini izleyen iki bölüm hâlinde eşlere kullanılabilir

Sonuç

Kadın hakları, kadınların erkeklere eşit şekilde sahip olduğu sosyoekonomik, siyasi ve yasal hakların tamamına verilen isimdir. Kadının insan hakları, insan hakları kavramının kadın hakları kavramı ile de tamamlanması gereğinden doğmaktadır.

Dünya genelinde kadınların insan haklarına ilişkin sorunları onca çabaya rağmen devam etmektedir. Birleşmiş Milletler raporuna göre kadınların liderlik pozisyonuna yükselmelerinin

önünde ciddi engellerle karşılaşmaktadırlar. İşverenler çocuk sahibi olup işini ihmal edeceği düşüncesiyle kadın yöneticiyi tercih etmemektedirler. Kariyer-aile çatışması yaşayan kadınlardan kariyerini tercih eden kadınların sayısında bir artış gözlemlenmektedir (www. UNICEF. org.tr).

Yine UNICEF'in verilerine göre Dünyada her 3 kadından 1'i hayatında en az bir kez aile içi şiddete maruz kalmaktadır. Bu veriler Dünya genelinde kadın haklarının güvence altına alınması için yapılan çeşitli ulusal ve uluslararası hukuk düzenlemelerinin tek başına yeterli olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Bir ülkede kadının statüsü toplumun çağdaş değerlerle ve demokrasiyle ne ölçüde bulunduğu göstergesidir. Kadınların erkeklere tanınan haklardan mahrum bırakılmaları sadece kadınların sorunu değil, bir demokrasi ve demokratikleşme sorunudur. Ülkemizde nüfusun yüzde 49,8'ini kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK 2013). Fakat bu kadın işgücü açısından ele alındığında bu oran yüzde 29,3'e düşmektedir. Siyasi temsil ve yönetime katılma noktasında durum daha vahimleşmektedir. 2011 yılındaki genel seçimlerin sonucuna göre Meclisteki kadın milletvekilleri yüzde

14,4'lük bir orana sahiptir (TÜİK 2013).

Türkiye'de okuma-yazma bilmeyenler nüfusun % 6'sını oluşturmaktadır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2011 yılı sonuçlarına göre 3.171.270 kişi okuma-yazma bilmemekte olup bunların 2.617.566'sını kadınlar oluşturmaktadır. Okuma yazma bilmeyen kadınların 2 milyonu 50 ve üzeri yaş grubundadır. 6-24 yaş grubunda ise okuma yazma bilmeyen 72 bin kadın bulunmaktadır (TÜİK, 2013).

Türkiye genelinde kadınların neredeyse yarısı şiddete maruz kalmaktadır. Yapılan araştırmalarda ülke genelinde eşi veya eski eşi tarafından fiziksel şiddete maruz bırakılan kadınların oranı % 39 olduğu varoşlarda bu oranın % 97'lere çıktığı tespit edilmiştir (www.candünder.com). Adalet Bakanlığı tarafından açıklanan istatistiklere göre ise Türkiye'de kadın cinayetlerinde 2002'den 2009'a kadar % 1.400 oranında artış olmuştur. (www.tbmm.gov.tr.)

Kadının insan haklarına ilişkin neler yapılabileceği noktasında öncelikle kadının insan hakları konusunda, kadın ve erkeklerin duyarlılıklarının artırılması, farkındalık yaratılması ve bilinçlendirilmesi gereklidir. Yine bu konuda görev ve yetkiye sahip kurumsal mekanizmaların eşgüdüm içinde çalışmaları sağlanmalıdır.

Kadının insan haklarına ilişkin bir diğer önemli hususta erkeklerin eğitilmesidir. Bu konu eğitim plan ve programlarına dâhil edilmezse, nüfusun yarısını oluşturan ve doğası gereği sürekli etkileşim içinde bulunulan kesim üzerinde hiçbir olumlu sonuç elde edilemeyecektir. Kadınların evlendikten sonra eşlerinin soyadını da eklemek zorunda kalmadan, sadece kendi soyadlarını kullanabilmeleri önündeki yasal engellerin gecikmeden kaldırılması gerekmektedir.

Daha önce dile getirildiği gibi kadınların istihdam, eğitim ve siyasi karar alma mekanizmalarına katılımı son derece düşüktür. Aile yaşamında kadınların tek başlarına yüklenmek zorunda kaldıkları ev işleri, çocuk, yaşlı, engelli, hasta aile bireylerinin bakımı gibi sorumlulukların devlet, işveren ve aile içinde erkekler tarafından daha eşit paylaşılmasını sağlayacak mekanizmalar geliştirilmelidir. Bu sayede kadınların ev dışında eğitim, iş ve siyaset yaşamına katılım için daha eşit fırsatlara sahip olmasının önü açılacaktır.

Kadınların istihdama katılım oranı oldukça düşüktür. Kadınların istihdama katılımı için geçici özel önlemler alınmalı, ayrıca, kayıt dışı çalışan kadınlar sosyal güvenlik sistemine dâhil edilmelidir.

Kadın erkek eşitliği sağlanmadığı sürece, hukuk devleti olmak mümkün olmayacak, demokrasinin gerekleri yerine getirilemeyecek kalkınma sağlanamayacak ve medeni ve gelişmiş bir toplum hâline gelinemeyecektir. Elbette ki bu eşitliği sağlayacak hukuki altyapının oluşturulması bir zorunluluktur. Fakat asla tek başına yeterli değildir. Önemli olan bu yasal düzenlemelerin herkesçe bilinmesi ve uygulanmasıdır.

1 Çalışmada kadının insan hakları ele alındığından diğer konular kapsam dışı bırakılmıştır. Fakat konuya ışık tutması açısından Dünya’da kadın konusuna genel olarak bir göz atacak olursak; Dünya’nın yüzde 49.7’si kadındır. Her yıl, yarım milyondan fazla kadın, gebelik ya da doğum sırasında yaşamını yitirmektedir. Kadın cinayet kurbanlarının yüzde 70’i eşleri ya da sevgilileri tarafından öldürülmektedir. Dünyada her 3 kadından 1’i hayatının bir döneminde şiddete maruz kalmaktadır. Her 5 kadından 1’i hayatının bir döneminde tecavüz veya tecavüz girişimi kurbanı olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde okur-yazar olmayan her 3 kişiden 2’si kadındır. 280 milyonluk Arap dünyasında her 2 kadından 1’i okuma yazma bilmemektedir. Suudi Arabistan’da kadının oy hakkı yoktur, araba kullanması yasaktır. Dünyada 54 ülkede kadınlara yönelik ayrımcı yasalar bulunurken, ‘namus savunması’ Peru, Bangladeş, Arjantin, Ekvator, Mısır, Guatemala, İran, İsrail, Ürdün, Suriye, Lübnan ve Venezüella’nın ceza yasalarında yer almaktadır. İran’da çok istisnai durumlar haricinde kadının boşanma hakkı yoktur. Siyasette ve iş dünyasında da kadınların oranı gelişmiş ülkelerde bile epey düşüktür. (Unicef)

Kaynaklar

BERKTAY, F (2004), Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No 7, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi Yayınları.

ÇAKIR, S, (1991), Osmanlı Kadın Dernekleri, Toplum ve Bilim, Sayı 53, Bahar 1991.

MİTCHELL J. OAKLEY A., (1998), “Kadın ve Eşitlik”, içinde Mary Astell, Reflections Upon Marriage (1700), İstanbul: Pencere Yayınları.

LERNER, G, (1993), The Creation of Feminist Consciousness, Oxford Univ. Press NY içinde, Mary Wollstonecraft, A Vindication of the Rights of Woman with Strictures on Political and Moral Subjects, 1792.

Toprak, Z. (2000) “Muslihiddin Adil’in Görüşleri: Kadın ve ‘Hukuk-ı Nisvan’”, Toplumsal Tarih, Sayı 75, Mart.

www.candünder.com (Erişim Tarihi 15 Nisan 2013).

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 23, Cilt: 65, Yasama Yılı: 4, Tarih: 1, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2013).

www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi 15 Nisan 2013).

www. UNICEF. org.tr (Erişim Tarihi 18 Nisan 2013).